

המסבירים ומבארים ומראים כיצד טמונים ההלכות בתוך הכתובים. אולם בפרט יש ענין זה, בשירה. בפרט בשירה זו, כי נאמרה בלשון מליצה, ולכן דבריה ומאמריה נצרכים זה לזה.

והנה, תורה שבכתב דומה לגשם. כי כאשר ירד הגשם והשילג מן השמים וכו', כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם וכו'.¹ שהתורה היא המציאות, ואסתכל באורייתא וברא עלמא. עצם נתינת התורה הוא מטר. שהוא המשפיע בכל העולם. לכן נזכר בשופטים ובתהלים, שארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים. שבעת קבלת התורה ירדו מים, שהם אות התחברות שמים וארץ, ואמרו שירדה שכונה למטה לארץ בעת מתן תורה. כגשם היורד משמים ומרוה את הארץ ומולידה ומצמחת.

והנה, נבדל הגשם מהטל. הגשם יורד לפרקים, אולם יש בו כח עצום להצמיח. כמ"ש 'והולידה והצמיחה'. אולם הטל, יורד תמיד, אכן אין בו כח ההצמחה, אולם יש בו כח להשלים ולהעצים את תנובת הארץ. הוא המשמין את פרי הארץ.

כך גם יש ב' סוגי התורה, יש תורה שבכתב, שהוא כמטר. שבלעדיו אין צומח מאומה. אולם הוא לפרקים, שיש בה טיפין טיפין, וכל דבר הוא פרק לעצמו. אולם תורה שבעל פה, כטל, שהוא תמיד, אולם אינו מצמיח, אלא משביח את מה שניתן בתורה שבכתב. אכן חכמים משביחים ומבארים את התורה, והררים תלו בשערה, ללמוד הלכות מרובות.

עפ"ז 'יואר היטב. שה'לקח', שהוא תורה שבכתב, ה'לקח טוב' שמשל לקח. עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם. זהו תורה שבכתב, שנקראת 'תורת משה עבדי'. הוא עורף כמטר. כמו שאמר ה' לאיוב (ב"ב טז). שכל טיפה וטיפה יורדת לעצמה ואינה מתחלפת, וכל שערה ושערה יונקת לעצמה, ואין חילוף בדבר. הנה כל אות ותיבה בתורה היא כשערה שיונקת מצד עצמה, ויש לה קיום לעצמה. כל אחת יש לה שורש למעלה, כמו כל טיפת מטר היורדת מלמעלה. זהו כשעירים עלי דשא. שהטיפה הזו היא כשערה, ובירידתה היא מצמחת דשא. היא מצמחת קיום ומציאות בעולם הגשמי. לכן אמרו על הלכות מסוימות כהררים התלויים 'בשערה', שכל אות בתורה, וכל תיבה, היא כשערה.

כל טיפה וטיפה יורדת בעריפה, שהיא נעקרת ממקומה למעלה, ויש לה קיום למטה. כי המלאכים אמרו תנה הודך על השמים. אולם הקב"ה הורידה לארץ, ומעת ירדתה 'לא בשמים היא', ואין משגיחים בבת קול, ולא בגילוי במחלוקת קוב"ה ופמליא של מעלה. כי נערפה ממקומה וניתנה לארץ, כטיפה זו, שאחר שירדה נעקרה ממקומה ויש לה קיום בארץ.

אולם תורה שבעל פה, נוזלת כטל. שאינה מתבטלת, והיא מתקיימת בתמידות, ואינה מולידה, אולם משמינה ומשבחת את התורה. שכל אות ואות וכל קוץ וקוץ מרמזים על דבריה. לכן כינה את הטל בשם 'רביבים', גם מלשון ריבוי, שהטל הוא רבבות חיבורי טיפין. גם מלשון 'רבב' על בגדו. שהוא גורם שומן וטובה לפרי.

הדשא הוא מילוי הארץ בצמחים. אולם העשב הוא בעת שהם גדולים וניכרים לתפקידם. שמענין זה גם תבואת חטים יכונה 'עשב'. 'ועשב לעבודת האדם להוציא לחם מן הארץ' (תהלים קד). המטר גורם לדשא, תדשא הארץ. אולם הטל משביחו ומעמיד את העשב שבו.

והנה, נאמר (הושע יד ו) אָהִיָּה כְּטַל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּטֹשֶׁתָּהּ וְיִגְוֶה שְׁרָשָׁיו כְּלִבְנוֹן; ובגמ' (תענית ד.) "אמר רבי ברכיה, אף כנסת ישראל שאלה שלא כהוגן, והקדוש ברוך הוא השיבה כהוגן, שנאמר ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מצאו ויבוא כגשם לנו. אמר לה הקדוש ברוך הוא: בתי, את שואלת דבר שפעמים מתבקש ופעמים אינו מתבקש, אבל אני אהיה לך דבר המתבקש לעולם, שנאמר אהיה כטל לישראל". ובספרי (דברים עקב לט) "דבר אחר, מה גשמים לברכה אף טללים לברכה, וכן הוא אומר (בראש' כז כח) ויתן לך האלהים מטל השמים, ואומר (דברים לב ב) יערוף כמטר לקחי, ואומר (הושע יד ו) אהיה כטל לישראל, ואומר (מיכה ה ו) והיה שארית יעקב כטל מאת ה'".

¹ ואפשר שלכן כינה את הנבואה גשם ושילג. כי הגשם מביא ברכה, והשילג לפעמים מביא קללה וצער. כך יש ב' סוגי נבואות, יש נבואה לטובה שזהו כגשם, ויש נבואה לרעה שהיא כשילג. וכמו שנבואה לרעה אם חזרו בתשובה מתבטלת, כך השילג נמס ונהפך לגשם. ונזכרתי שהמלבי"ם על הפסוקים נותן שלג כצמר וכו', מבאר שישלח דברו וימסם, הוא שמתבטלת הגזירה לרעה, והן הן הדברים. אולם לפי"ז עוד יש חידוש, שהנבואה לרעה נהפכת לטובה, וכענין שביארו על נוה נהפכת, שנהפכה מרע לטוב, כך גם הנבואה לרעה שמתבטלת, אין הנבואה מתבטלת בלא רושם, אלא דבריה נהפכים לטובה, כשילג הנמס והופך למי גשמים המוליד ומצמיח, ויל"ע בזה.

המשיל את השראת השכינה בישראל, לגשם וטל. ואומר להם שתהיה השראת השכינה כטל, שתמיד מתבקש. לא כגשם שהם מים חדשים היורדים. אלא כהמשך לקודם. שמהות עם ישראל כבר עומד כעשב בשדה. אלא שהטל משביחו ומשמינו. בגשם יש ממידת הגבורה, אולם הטל כולו ממידת החסד.

עפי"ז יבואר, שמשעה העיד בם את השמים ואת הארץ. פירושו שממה שיש חיבור בין שמים לארץ, וזאת על ידי הגשמים והטל, כך תהיה השראת השכינה בישראל. השראת השכינה תליא בדברי הנבואה, שהם כגשם ושלג, שיש בהם כח להצמיח ולהשביח בעולם. כך גם נבואה ושירה זו, היא לעד בבני ישראל, שלפעמים יהיה דבר ה' כגשם, שיש בו עונש וקללה, ועריפה. אולם לבסוף יהיה כטל לישראל, וכטל השמים שנתברך יעקב, שהיא ברכה לעתיד לבוא, ואין לה הפסק, ואינה לפרקים. עפי"ז נוכל להסביר, שהתוכחה שבשירה היא בבחינת גשם, שהיא בוראת ומולידה מציאות חדשה של גלות וצרות, אולם הטל הוא להחזיר את מה שזרעו האבות הק' והדורות הראשונים, כמ"ש זכור לנו ברית ראשונים, ואז יהיו ישראל כטל, וכרביבים עלי עשב.

ובזה יובן מה שמשעה נתן האזנה לשמים ושמיעה לארץ, כי נבואותו כנבואת תורה, וקרוב לשמים. אולם ישעיה נבואותו כטל, שהיא בארץ, ולכן נתן האזנה לארץ ושמיעה לשמים.

למקנהו עשה סוכות

סוכות - יעקב

כתב הטור (או"ח תיז) "ושמעתי מאחי הר"י, טעם לדבר, לפי שהמועד' נתקנו כנגד אבות, פסח כנגד אברהם דכתיב (בראשית יח) לושי ועשי עוגות, ופסח היה. שבועות כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק. סוכות כנגד יעקב, דכתיב (בראשית לג) ולמקנהו עשה סוכות".

וכך לשון הפסוק (בראשית פרק לג יז) וַיַּעֲקֹב נָסַע סֹכֶתָה וַיֵּבֶן לּוֹ בַּיִת וַלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֹכֶת עַל פֶּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֹכֶת: והנה כל רואה נכוחה, יבחין, שלעצמו בנה בית, רק למקנהו עשה סוכות. אם כן כיצד מישך שייכא חג הסוכות ליעקב, אדרבה לעצמו לא עשה סוכה כי אם בית, ורק המקנה שאינו צריך בית נבנה לו סוכה. עוד תמוה, מדוע קרא שם המקום סוכות, הלא עיקר הדירון הם של האדם ולא של המקנה, ומדוע כינה שם המקום על מה שעשה למקנהו ולא מה שעשה לבני אדם.

ויבן לו

והיה מקום לשמוע, שתיבות 'ויבן לו בית', קאי על הקב"ה. היינו שבנה להשראת השכינה בית. אין הדבר סותר את הפשט, שבנה לעצמו בית. כענין שנזכר באברהם שנטה אהלה בתחילה, ופירושו שהיינו אהל שרה, שהוא אהל שכינה, כי היה אהל שרה ורבקה, כאהל שכינה, בענין קשור, ונר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה בעיסה. כענין ג' כלים שבהם השראת השכינה במקדש, שהם ארון ששם אהל קשור, כענין הענין שהיה קשור מעל קה"ק. נר דלוק כנגד מנורה, וברכה בעיסה כנגד שולחן. הנה בימי אברהם יצחק היה זה אהל, כי היתה השראת השכינה בדרך ארעי, אולם יעקב בנה לו בית, שתהיה השראת השכינה בארץ בקביעות, כאדם הבונה בית לשיבה קבועה. כי היה לו "ב שבטים וד' נשים שהם ב' בתים, אשר בנו שתיהן את בית ישראל, ולכן בנה לו בית.

עפי"ז היה מקום לומר גם בדרך רמז. לאור דברי הסה"ק שצאנו של יעקב, הם ס' ריבוא נשמות ישראל. הנה למקנהו עשה סוכות, שגם אם לא יהיו בדרגת יעקב, להשיג השראת השכינה בקביעות, מכל מקום הועיל בידו שיהיה בידיהם מצות סוכה ז' ימים, שאז יהיה למקנהו השראת השכינה באופן של סוכה. שלכן נקראה גם סוכת דוד, שהיא הסיכוך והשראת השכינה בדרך ארעי. [וכן קנו החשמונאים קנין באור הדלוק, שיהיה לכל הפחות אורו מזריח בח' ימי חנוכה. ונס פורים הוא ענין השולחן שברכתו משפיעה בימי הפורים, ולכן ענינם במשתה ושמחה, כענין השולחן].

והנה ביארתי בכמה מקומות, שג' הענינים שהם בכל לבבך, נפשך, מאדך, הם ג' אבהן. לבבך כנגד אברהם, ומצאת את לבבו נאמן לפניך, ועשה יצרו הרע טוב, וזהו לבבך ב' לבבות. נפשך יצחק שמסר נפשו על המזבת. מאדך יעקב, שבכל ממונו עבד את בוראו. (כמו שמצאנו בו ענין הברכות, וגזל אליפז, ההתמודדות עם רמאויות לבן, דורון לעשו, בקברי שנתן לו כל ממונו, פכים קטנים, רעב וירידה מצרימה). וזה ענין ויבן לו בית, כי האהל אינו קנין, אולם בית שהוא מציין ממון האדם, כענין אשר לו הבית, בית המן וכדומה, זה מציין את תאוות האדם וקניני חמודי תבל, ולכן עשה לו בית, שהעמיד כל ממונו ותאוותו לשם גבוה. גם ביתו זו אשתו, שזה ענין נקודה זו. ודוד שרצה להכנס במידת יעקב, נתנסה בנקודה זו, וכן העמיד ממון רב לבנין הבית, וזכה לחלקו 'בכל מידה ומידה הוה מודה לו', כמאמרם מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו, קינה לדוד מיבעי ליה, אולם בכל מידה הודה במאד מאד.

עפי"ז נוכל להסביר, שהרי אצל יעקב מצאנו גודל זהירות הממון, הן בבית לבן, והן שחזר על פכים קטנים. לכן חידש יעקב נקודה זו, שגם המקנה שהוא קנינו ורכושו כנזכר בו בלכתו מלבן, וכן מעשרות את בעליהן, צריכות שמירה יתירה, ואמרו חז"ל שבימות הקיץ היה, ועשה להם סיכוך ושמירה מעליהם. ועיין אור החיים הק', שמאחר שחידש דבר בעולם, לכן נזכר בו ענין זה מה שעשה למקנהו, וקרא שם המקום על שם זה. כי הראה בנפשו גודל השמירה על הממון.

כנגד זה, כאשר הקב"ה מצוה, צא מדירת קבע. לצאת מכל רדיפת הממון והתאוות. בפרט בזמן שהוא אספך מגרנך וכו', שהכל מלא ברכה ושמחה בכל הטוב. אז מצווה על האדם לצאת מכל הרדיפה הלזו, ואדרבה יבנה סוכה שהיא 'מצוה קלה', ופירש"י שהיא נעשית מהפקר, מפסולת גורן ויקב. קוראים בקהלת לההביל קניני העולם הזה. אז עושים סוכות, שהמקנה והקנינים הם רק ארעיים כסוכה זו, הם כהפקר כסוכה זו. שהכל תלוי בהשראת השכינה בלבד. גם אין הסוכה מקום לאיש ואשתו כנזכר ברמ"א. שכל זה בא למנוע רדיפת תענוגות העולם הזה. אכן רק מניעת תענוג בדבר, אבל המצטער ממש פטור מן הסוכה.

לכן סוכות כנגד יעקב, כי ממה שבנה לו בית, זכו בניו להשראת השכינה, ולכה"פ בדרגת סוכה. ולכן קרא שם המקום סוכות, כי בית לא הושג עדיין בשלימות, אולם סוכה הושגה בשלימות. לא רק סוכה אחת, אלא סוכות לשון רבים, לכל ישראל, ולכל הדורות.

צל ושומר

והנה, בסליחות ליום ראשון, "מְרַבִּים צְרָכֵינוּ וְאֵין לְהֶאֱמֹר. מְקַצֵּר יְדָעָה וְיִמְרֹב מְמָר. נִגְדָדָה הַכֹּל יוֹצֵר חֶמְדָּה. נוֹהֵג וְרוֹעֵה צֶל וְשׁוֹמֵר".

לשון צל ושומר, הנה כתוב (תהלים קכא ד) הַיָּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִשָּׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: (ה) ה' שְׁמֹרָה ה' צֶלֶף עַל יַד יְמִינָה: היה מקום להסביר, שהצל הוא כענין הנשמה לגוף, וכדברי הרמב"ם במורה, שהאדם ימצא את השגחת ה' עליו, כענין הצל שעל גופו, וכן היו בודקים בהושענא רבא ענין הצל שהוא מורה על הנשמה שבגוף. שמירה היא על הגוף עצמו. כך מצאנו בנשמה שהיא 'צלם' אלקים מלשון צל, ומאידך הגוף צריך שמירה, בשכבך תשמור עליך, שכולל גם הקבר.

אולי יש מקום להסביר, שצל ושומר, הם ב' עניני החג, שהם סוכה וד' מינים. שצל כנגד ד' מינים, ושומר כנגד סוכה. כי המינים נוהגים רק ביום בלבד, כענין הצל שהוא רק ביום, וכן ענין ההצלה הנקשר בו, כד' כלי זיין שנצחו בהם את האויב ובכך הצילם. גם יש למ"ד שאין כשר לסכך ולהצל אלא בד' מינים בלבד. אולם הסוכה היא לשון שמירה, כסוכה בכרם, וכן סוכת דוד, והיא סוככת ביום ובלילה. שמא הגוים שנבחנו בסוכה ביום בלבד, הם נבחנו בצל ובשומר בבת אחת, לראות אם יעמדו להיות גם בצל וגם בסוכת השמירה, אולם הם יוצאים ומבעטים, ולכן מבואר שאינם ראויים כישראל להיות בצל ובשמירה. ביום השמש לא יככה, כי יש ד' מינים, שהם מצילים, אז מתקיים ה' צלך. בלילה מירח שהוא ענין כחות הרעים יתקיים ה' שומרך. כי יש פחד בלילות. זהו הסוכה.

אכן יש מקום להבין, שצל ושומר נרדפים הם, ששניהם ענין ההשגחה הפרטית הדבוקה. הצל דבוק עם האדם, וכן השמירה היא ההשגחה המלאה. גם לשון הצלה נרדף עם השמירה, אלא שהצלה מתאים גם אחר שבא בכף אויבו, ואילו השמירה היא המגן קודם לכן. [בנקודה זו, מתאים יותר שצל הם ד' מינים שהם זיין נצח, על נס ההצלה מימי הדין. סוכה הוא שומר, שמונע מהם כל צרה והם תחת כנפי השגחתו, כענין ואשא אתכם על כנפי נשרים].

נקודה זו, שארבעת המינים כנגד צל, וסוכה כנגד שומר, יש לה הבחנה בכמה וכמה ענינים במצוה זו. א] הנה הצל הוא רק ביום, ואילו השמירה צריכים גם בלילה. כענין שנאמר שם בפסוק מיד אח"כ, יומם השמש לא יככה כנגד צלך, וירח בלילה כנגד ה' שומרך. בנמשל, לולב נוהג ביום בלבד, לעומת סוכה שנוהגת ביום ובלילה.

ב] נתבאר שבמידת יעקב יש ב' חלקים, בכל ממונך ובכל מידה ומידה. הנה הם מידות יוסף ודוד, ביוסף שהיה פרנס ונקרא כלכל בלשון הכתובים. לכן זכה לברכת העושר, ברכות שמים מעל וברכות תהום, וממגד תבואות שמש. אולם דוד זכה לענין הנצוח, ניצוח במלחמה כענין ידך בעורף אויבך, ולנצח בנגינות. שענינם ממקום אחד, כנזכר בחזקיה ויהושפט, שכפי גודל ההילול היה גודל הניצוח במלחמה. לכן בסוכות שהם ב' מידות יעקב, נמצאו ב' המצוות הללו. כנגד מידת יוסף, נתנה מידת 'סוכה', שהיא 'סוכת שלומך', מידת יסוד הנקראת שלום. גם ענין היסוד הוא 'בית', נדרשים שהישיבה תהיה בצל כנפי המקום, וזה ענין השומר והסוכה. לעומת זאת, הלולב מציין את הניצוח, 'דידן נצח' בלשון המדרש. גם ענין השירה וההלל, שהרי מנענעים בהם, לקיים אז ירננו עצי היער, ומצאנו בדוד בהעלאת הארון שהיו מנענעים בברושים וכו', שזה ענין הניצוח בשיר. נמצא שענין בכל ממונך מתקיים בסוכה, מידת יוסף, ובכל מידה ומידה בלולב מידת דוד².

ג] במנחות לג. מבואר שהפסוק ה' צלך וכו' כנגד מזוזה, שהוא שומר צאתו ובואו. ומבואר שם, שבשעה שהאדם בבית ה' שומרו מבחוץ, כשומר. כמאמר אונקלוס הגר לסרדיטות. אולם בשעה שמהלך בדרך ה' שומרו כצל, שהוא מהלך בצדו. כמו שהצל מלווה את האדם כך גם ה' שומרו בדרכו. והנה, מצאנו ב' הנהגות בהשגחת ה', האחת נקראת נסים נסתרים מעוטפים בטבע, והאחת נסים גלויים שהם שבירת דרכי הטבע. בעומק הם ב' הנהגות יוסף ויהודה, יוסף שקידש שם שמים בסתר, כי לשיטתו הנהגת ה' היא להסתיר ולהעטיף הנהגתו בטבע, וזה גודל קידוש שמו, ולכן גם הנסים שמצד יוסף ובני רחל נסתרים הם, כהצלה ברעב בשני יעקב, ונס פורים, והכניסה לארץ ישראל, ומלחמות יהושע. אולם ענין יהודה לקדש ש"ש בגלוי, וגם בנסים גלויים, כמו שעשה משה במצרים ובמדבר, שהם זרע לאה, וכן במלחמות דוד וזרעו. ענין תש"י שהוא לך לאות ולא לאחרים, וענין תש"ר שיראו ויראו ממך. עפ"ז יבואר, שהסוכה היא הנהגה הנסתרת, העטופה בסוכה, וזה בחינת 'בית' של יעקב, שהקשר הוא פנימי ונסתר בבית. אולם עוד יש הנהגה שכאשר יוצא מהבית, ה' שומרו ומצילו, וזה ענין יהודה לקדש בחוץ, ולכן גם ניתן הלולב, שהוא בחוץ, ולציין שגם כאשר יוצא, ובפרט למלחמה, מנצח, ודידן נצח. לכן הסוכה מציינת את השומר, והשומר מבחוץ שלא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים, והיא שוכנת על סיכוך הסוכה. אולם הלולב בחוץ. וזה גם הענין שהוא במקדש, כי שם מקור הנסים הגלויים.

והנה, מצד הדאורייתא, לולב רק בראשון בגבולין. כי בגבולין לא נראית הנהגת הנס הגלוי כי אם למעט, ורק בראשון לחשבון עוונות. אולם ריב"ז תיקן בגבולין כל שבעה. יען שבימי בית שני, שחסר חמש דברים, שהם עיקר המוכיחים על השראת השכינה באיתגליא, המושג בכח הראיה. מכל מקום שרתה שכינה והיה להם נסים, ובפרט בימי חשמונאי ובניו, ולכן מוכח שגם בגבולין יש אפשרות לנסים גלויים. כי זה חידשו אנשי כנה"ג שהן הן גבורותיו ונוראותיו שכבשה אחת בין שבעים זאבים. נמצא שבגלות, גם בגבולין יש נסים גלויים. כמאמר היעב"ץ שנס זה גדול מנסי יציאת מצרים. נמצא שכאשר ישראל נמצאים בתוך בית וסוכה אין הנס נגלה כ"כ, אולם ביציאתם לחוץ למלחמה או בגלות, ניכר עליהם ענין הצל ביותר.

וזהו ישמור צאתך ובואך. צאתך ענין הצל, ובואך ענין השומר.

ד] מצאנו שהנשמה נקראת צל, כענין סר צלם מעליהם, מלשון צלם אלקים. מאידך מצאנו שהגוף צריך שמירה, כענין בשכבך תשמור עליך. כי האדם נברא משמים והארץ, גופו עפר מאדמה, ונשמתו משמי מרומים. הצל הוא משל לאורו של עולם, שכאשר אורו מבהיק, אי אפשר להתבונן באורו הגדול, אולם אפשר להבחין באור על ידי הצל. כך גם נשמת אדם שהיא ניכרת באדם כצל. לכן נקרא צלם אלקים. אולם הגוף הוא חשוך, ואינו ניכר בו האור, ולכן צריך שמירה³.

התגלות הצל, היא בעת השמש. כי השמש מציינת את אחד משמשיו, אולם ברמז גם לאור, שהקב"ה נקרא אורו של עולם, והשמש כצל לאור הגדול, האור הגנוז. באור השמש יש צל לגשמיים, אבל לשדים ולמלאכים אין צל. כך כל דבר גשמי הוא כצל, ולכן הנשמה כצל, וארבעת המינים כצל.

ענין הסוכה מציין את הענין שה' שומר את האדם בגופו וקניינו. כי הסוכה היא לשומר בכרם, וכן הסוכה מציינת את הנקודה שלא ינום ולא יישן שומר ישראל, גם בלילה שראוי לשינה, לא ינום. אולם הלולב מציין את הרוחניות, את השירה לפניו, ולקחתם 'לכם', שכל מקום שנזכר לשון 'לך', הוא לטובתך ולהנאתך, והיינו לטובת השגת הרוחניות, שהיא הטוב וההנאה האמיתית.

² ויש מקום לרמז בענין, שיש צורת מילוי של יוסף שהיא בג' סוכה. יו"ד ויו" סמ"כ פ"ה. אותיות ד,יו,מכה. בג' סוכה.
³ ובזה ניתן להבין הנזכר בספר גימטריאות עניינים שונים סימן קעא: "ישמחו השמים ותגל הארץ" (תהילים צ"ו י"א), בהתחלת התיבות, השם; ובסופי התיבות, צלמו למפרע - "כי בצלם אלהים עשה את האדם" (בראשית ט' ו'), "ויברא אלהים את האדם בצלמו" (שם א' כ"ז). "ה' צילך על יד ימיניך" (תהילים קכ"א ה'), "ה' עליהם יחיו" (ישעיה ל"ח ט"ז) - כשיש לאדם צל, בבואה דבבואה, בליל הושענא רבא, ורואה ראשו וצוארו, יחיה - "סר צילם מעליהם וה' אתנו" (במדבר י"ד ט'), וכתוב (שמ"א כ"ח ט"ז): "וה' סר מעליך". וביום הושענא, כאילו אינם בסוכה כל היום, וכאינם בבית, זהו: "כי גרים ותושבים אתם עמדי" (ויקרא כ"ה כ"ג). = יש מקום לחשוב, שהצל הוא מצד הנשמה, שהנשמה היא בצלם אלקים, אולם הגוף צריך שמירה, שהוא מציין את הגוף ואת הגשמיות. הנסים הנסתרים. הגלויים מצד התגלות הנשמה, ונשמת העולם בתוכו. גם כתב מלבי"ם שכפי גילוי כח הנשמה בקדושת ישראל, כך מתגלה קדושת ה' בעולם שהוא נשמת העולם, וזה הנקודה כאן. ישמחו השמים שזה הנשמה, ותגל הארץ שזהו הגוף. זה מן העליונים מן השמים, וזה מן התחתונים מן האדמה. הצל מורה על צלם אלקים של הנשמה.

לכן פרשת לולב נזכרת לאחר פרשת המועדות, להודיע שהוא נוסף, שיש ענין נוסף בסוכות, להשיג מעלת הצל, צלם אלקים, וזה נעשה בנענוע, ובשמחת החג.

ה] נזכר בספרי חסידות, ושרשו במורה נבוכים, שיש הנהגה מצד הקב"ה, שהוא כצל לאדם. המורה מדבר, על הענין שכאשר האדם דבוק במחשבתו במקום, אין שום דבר יכול לקרב אליו, וכל הרעות שמצאו את הצדיקים היו בשעה שהסיוח דעתו מהדביקות. ספרי חסידות מדברים על הרחבת הענין, שבשעה שהוא בעצבות מקבל עצב. או בשעה שמקמץ ידו מממון הוא מפסיד את פתיחת ידי ה' להשביע ברצון.

נראה שזה ענין הלולב, ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים. שהיא להם לצל ולהשפיע להם שמחה וטובה וברכה. אולם השמירה אין לה שייכות למעשי האדם, אלא שהוא מגן בעדו וחוסה בצל ה' בבטחונו. לכן הסוכה מצותה ישיבה בה, והלולב לנענע ולפעול. כמו שהעושה תנועות בצל, מתראה הענין בצל.

ו] כתבתי לעיל, שהיום מציין את הנהגת האיתגליא והלילה את הנסתר. דהיינו, שמצוות הנוהגות ביום בלבד, מציינות את הנהגת ה' באיתגליא, והנוהגות גם בלילה את הנסתר. אולם יש מצוות הנוהגות ביום ובלילה.

לדוגמא, שנינו (מגילה כ:): "כל היום כשר לקריאת המגילה ולקריאת ההלל, ולתקיעת שופר, ולנטילת לולב, ולתפלת המוספין, ולמוספין, ולוידוי הפרים, ולוידוי מעשר, ולוידוי יום הכפורים, לסמיכה, לשחיטה, לתנופה, להגשה, לקמיצה, ולהקטרה, למליקה, ולקבלה, ולהזיה, ולהשקיית סוטה, ולעריפת העגלה, ולטהרת המצורע. כל הלילה כשר לקצירת העומר, ולהקטר חלבים ואברים. זה הכלל: דבר שמצותו ביום - כשר כל היום. דבר שמצותו בלילה - כשר כל הלילה."

הנה הלל, שהוא על הנסים הוא יבום. תקיעת שופר שהוא המלכת ה', והבקשה שמלכותו תהיה גלויה, וידע כל פעול וכו', ביום. לולב הוא רק ביום כנ"ל, שהוא מציין את ההלל והנצחון באיתגליא. הקרבנות הם רק ביום, כי הם מצד המקדש שהיה הנהגתו גלויה בנסים ידועים ומפורסמים.

אולם העומר שהוא לברך תבואה שבשדות, שהוא נס נסתר, בלילה. גם הקטר חלבים ואיברים שהוא קבלת הקרבן, ענינו בלילה בהסתר.

ויש מצוות שהם נוהגות ביום ובלילה, כקריאת שמע. שיש בה ענין נסתר וענין גלוי, שהוא ברוך שם כבוד מלכותו. גם פסוק שמע ישראל נחשב לפסוק עשירי ממלכויות. יען שיש בו גם ענין ההנהגה הנסותרת וגם הנגלית. אולם פשטותו הוא על הנסותרת, ולכן פתח התנא בקריאת שמע דערבית.

ובזה יובן, ענין חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום. שסברו שעיקר מצותה בלילה, משום שהיתה נס נסתר. אולם נתברר שעצם הענין שכבשה אחת בין שבעים זאבים וכו', זהו נס גלוי, שנהפך להם, ומה שבתחילה שברו לכלות את ישראל, נהפך שרבים מתהידיים ונפל פחד מרדכי עליהם. לכן יש בה גם מידת יום וגם מידת לילה.

ברוך רחמנא דיהיב לן אורייתא

||O||

לעילוי נשמת האשה מרת צפורה הדסה ב"ר אברהם ברוך ת.ג.צ.ב.ה

לע"נ ר' אברהם חיים ב"ר ישראל משה שוטלנד ת.ג.צ.ב.ה.

לרפואת הגה"צ הרב אברהם אביש מרדכי בן רחל שליט"א

הר"ר יהודה אריה לייב בן לאה רחל שליט"א

חנה רחל בת שרה תליט"א

אסתר מרים בת שרה רבקה תליט"א